

איסור שמן במנחת חוטא

פרשת ויקרא פרק ה
(יא) ואם לא תשיג ידו לשתי תרים או לשני בני יונה והביא את קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה כי חטאת הוא: (יב) והביאה אל הכהן וקמץ הכהן ממנה מלוא קמצו את אזכרתה והקטיר המזבחה על אשי יקוק חטאת הוא:

ויקרא פרשת צו פרק ז
(י) וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו:

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף נד.
א"ר אילא: אין לך הקשה לקמיצה יותר ממנחת חוטא; רב יצחק בר אבדימי אמר: מנחת חוטא מגבלה במים וכשרה. לימא בהא קא מיפלגי, דמר סבר: כמות שהן משערין, ומר סבר: לכמות שהיו משערין! לא, דכולי עלמא כמות שהן משערין, ובהא קא מיפלגי, דמר סבר: מאי חריבה? חריבה משמן, ומר סבר: חריבה מכל דבר.

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף נט: – o.
אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: נתן משהו שמן על גבי כזית מנחה - פסל; מאי טעמא? לא ישים - שימה כל דהו, עליה - עד דאיכא שיעורא. ואמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: נתן כזית לבונה על גבי משהו מנחה - פסל; מאי טעמא? לא יתן כתיב, עד דאיכא נתינה, עליה - הוי רבוי אחר רבוי, ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט¹. ואיכא דאמרי: אמר רב יצחק בר יוסף, בעי רבי יוחנן: נתן משהו שמן על גבי כזית מנחה, מהו? מי בעינן שימה כנתינה או לא? תיקו.

חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף נד עמוד א
שם, בגמ' דמ"ס מאי חריבה חריבה משמן ומ"ס חריבה מכל דבר, והנה לענין שמן איתא לקמן בגמרא דעל פחות מכזית מנחה אינו עובר, ונראה דכ"ז הוא רק להלאו אבל לענין פסול דמנחה משום חריבה לא תלוי כלל בשיעורין דלכל המנחה בעינן חריבה.

רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק יא הלכה יב
נתן משהו שמן על גבי כזית מן המנחה פסלה מספק, אבל אם נתן השמן על פחות מכזית לא פסלה, ואינו פוסל הלבונה עד שיתן כזית לבונה.

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף יא
גמ'. היכי דמי ריבה שמנה? א"ר אליעזר: כגון שהפריש לה שני לוגין. ולוקמה כגון דעריב בה שמן דחולין ושמן דחבירתה! וכי תימא, שמן דחולין ושמן דחבירתה לא פסל, מתקיף לה רב זוטרא בר טוביה: אלא מעתה, מנחת חוטא דפסל בה שמן היכי משכחת לה? אי דידה - הא לית לה, אי דחולין ודחבירת' - הא אמרת: לא פסל! (ואי אמרת דאפריש לה שמן, כיון דלית לה שמן כלל חולין ניהו!) ור' אליעזר? לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא דחולין ודחבירתה דפסיל, אבל הפריש לה שני לוגין, הואיל והאי חזי ליה והאי חזי ליה - אימא לא ליפסיל, קמ"ל.

שפת אמת מסכת מנחות דף יא עמוד א
שם אלא מעתה מנחת חוטא כו' צ"ע הדמיון דהתם דצריכה להיות חריבה וכתוב לא ישים עלי' שמן פסול אבל הכא מנ"ל דפוסל:
חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף יא.

¹ וקושי של שיטה מקובצת

שם, בגמ' מתקיף לה וכו' אלא מעתה מנחת חוטא דפסל בה שמן היכי משכחת לה, וצ"ע הלא מנחת חוטא נפסלת מטעם דבעינן חריבה ומה איכפת לן שלא נקבע לה שמן הלא מ"מ היא אינה חריבה, וצ"ל שחוץ שיש לה פסול דחריבה יש כאן עוד פסול אחר דלא יתן עליה שמן וכאן מיירי מפסול דלא יתן עליה שמן [ולהכי שפיר מקשי היכי משכחת לה הלא אין לה שמן], ולא מיבעיא למ"ד חריבה מכל דבר דאפילו מים פוסלין בהא בודאי צ"ל דלא יתן עליה שמן הוי דין בפני עצמו, אלא אפילו למ"ד חריבה משמן אבל שאר דברים אין פוסלים בה אפי"ה צ"ל דעל שמן גופיה יש שני דינים דין חריבה ודין שלא יתן עליה שמן.

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כג. - איתמר: קומץ דמנחת חוטא ששמנו - רבי יוחנן אומר: פסול, וריש לקיש אמר: הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג ומעלהו. והכתיב: אלא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה! ההוא שלא יקבע לה שמן כחברותיה. איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש: חרב שנתערב בבלול - יקריב, רבי יהודה אומר: לא יקריב; מאי לאו קומץ דמנחת חוטא דאיערב בקומץ דמנחת נדבה! לא, מנחת פרים ואילים במנחת כבשים. והא בהדיא קתני לה: מנחת פרים ואילים במנחת כבשים, וחרב שנתערב בבלול - יקריב, רבי יהודה אומר: לא יקריב! פירושי קמפרש לה.

רש"י - הוא עצמו - כלומר תחילת מצוה שישפשפנו לקומץ בשירי מנחה אחד מן הלוגין וכל שכן דאם שמנו כשר.

מנחת אברהם - כדי שלא יתפזר, ולא יצטרך להקריב שומשום שומשום, אבל זו קשה... אז מה אם ר' יוחנן?

מסכת מנחות דף ו.ו.:

מתני'. אחד מנחת חוטא ואחד כל המנחות שקמצן זר, אונן...

גמ'. למה לי למתנא: אחד מנחת חוטא ואחד כל המנחות? ליתני: כל המנחות שקמצן זר ואונן! לר"ש איצטריך; דתניא, א"ר שמעון: בדין הוא שתהא מנחת חוטא טעונה שמן ולבונה, שלא יהא חוטא נשכר, ומפני מה אינה טעונה? שלא יהא קרבנו מהודר; ובדין הוא שתהא חטאת חלב טעונה נסכים, שלא יהא חוטא נשכר, ומפני מה אינה טעונה? שלא יהא קרבנו מהודר; סד"א, הואיל ואמר ר"ש: שלא יהא קרבנו מהודר, כי קמצי לה פסולין נמי תתכשר, קמ"ל.

תוספות מסכת מנחות דף נד.

ומר סבר חריבה מכל דבר - ואפי' ר"ש בן לקיש דאמר בהקומץ רבה (לעיל דף כג.) הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג היינו אחר קמיצה אבל קודם קמיצה לא כדדריש התם שלא יקבע לה שמן בעוד שלא נקמצה.

שפת אמת מסכת מנחות דף כג.

בגמ' שלא יקבע לה שמן כחברותי' פירש"י קודם הקמיצה וקשה לי דאם זה עיקר החילוק מה מקשה ר"י לר"ל מחרב שנתערב בבלול הא שם שפיר בולע הקומץ ממנחה שהי' בה שמן קודם קמיצה ול"ד להכא כלל לכן נראה דעיקר הקפידא שהי' כמדת חברותי' לוג לעשרון וגם רש"י דייק בסוף דבריו מעט שמן ע"ש:

רש"י מסכת מנחות דף כג.

ששמנו - שנתן עליו שמן לאחר שקמצו.

שלא יקבע לה שמן - בעוד שלא נקמצה אבל לאחר קמיצה אם שמנה קצת כשר.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת מנחות פרק ה

[ד] נתן כלי על גבי כלי, רוצה לומר שנתן כלי שיש בו שמן על הכלי אשר בו המנחה לא פסלה, ולא נאמר כבר עבר על אמרו לא יתן עליה שמן, לפי שהכוונה שם האזהרה מבלבול את הסלת או הקמח בשמן.

רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק יא הלכה יד
גבלה במים וקמץ כשירה, לא נאמר חריבה אלא משמן.

חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף כג.
בגמ' איתמר קומץ דמנחת חוטה ששמנו ר"י אומר פסול, לקמן (דף ס' ע"א) איבעי ל' לר"י אם נתן משהו שמן ע"ג מנחת חוטה אם נפסל או צריך דוקא כזית, וא"כ הכא דאמר ר"י דפסול הוא ג"כ בכזית, דדוחק לחלק בין כל המנחה להקומץ, וא"כ מאי קאמר ר"ל הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג ומעליהו **מאי ראי' היא זו הלא אין כאן כזית לכך** כשר, **אבל אם נתן כזית אה"נ דפסול**, וגם מנ"ל לר"י דבחרב שנתערב בבלול איכא כזית, **ואפשר דר"ל סובר דבשמן נפסל אפילו בכ"ש**.

חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף כג.
שם, בגמ' איתמר קומץ דמנחת חוטה ששמנו ר"י אומר פסול ור"ל אמר הוא עצמו משכשכו בשירי לוג, וברש"י (ד"ה הוא עצמו), כלומר תחילת מצוה שישפשפנו לקומץ בשירי מנחה אחד מן הלוגין וכ"ש שאם שמנו כשר, וצ"ע דלקמן בעי למימר דשיעור נתינת שמן הוי בכזית וא"כ איזה הוכחה הוי מהא דמשכשכו בשירי הלוג דכשר ג"כ **נתינת השמן דהא שיעור האיסור הוי בכזית, וצ"ע**.

חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף כג.
שם, בגמ' ור"ל אמר הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג, והנה במנחת חוטה **מלבד הדין דלא ישים עליה שמן איכא דין דחריבה ואפילו מכל דבר**, והיה נראה לומר דהא דאמר ר"ל דהקומץ משכשכו בשמן היינו **דין דלא ישים עליה שמן ליכא על הקומץ אבל דין חריבה זהו שייך גם לקומץ**, ומשו"ה היה מדוקדק לשון רש"י דכתב אבל לאחר קמיצה אם שמנה קצת כשר, **ודקדק לכתוב קצת משום דלהוי חריבה עדיין**, אבל עיין בתוס' (דף נ"ד ע"א ד"ה ומ"ס) דכתבו להדיא דלר"ל ליכא כלל דין חריבה בקומץ.

חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף כג.
שם, בגמ' והכתיב לא ישים עלי' שמן וכו' ההוא שלא יקבע לה שמן כחברותיה, ופירש"י ז"ל בעוד שלא נקמצה אבל לאחר קמיצה אם שמנה קצת כשר, ולכאורה בגמרא לא נקט חילוק בין קודם קמיצה לאחר קמיצה אלא **העיקר הקפידה תורה שלא יקבע לה שמן בקביעות לזה המנחה** אבל אם נפל בתוכה שמן דחברתה או דחולין כשר.

חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף כג עמוד א
שם, בגמ' איתיביה ר"י לר"ל חרב שנתערב בבלול וכו' לא מנחת פרים ואילים וכו', **וצ"ע דהוה ליה לאוקמי במנחת כהנים כיון דלא מוקי לה על קומץ**.

קושית טהרת הקודש

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כב.
מתני'. נתערב קומצה בקומץ חברתה, במנחת כהנים, במנחת כהן משיח, במנחת נסכים - כשרה; רבי יהודה אומר: במנחת כהן משיח, במנחת נסכים - פסולה, שזו בלילתה עבה וזו בלילתה רכה, והן בולעות זו מזו.

רש"י מסכת מנחות דף כב.
והן בולעות זו מזו - הקומץ בולע ממנחת נסכים **והוה ליה ריבה שמנה ומנחת נסכים נמי פסולה דהוה ליה חיסר שמנה**

רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק יב הלכה ח
נתן **והקריב** לוקה על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה, נתן כלי שיש בו שמן או לבונה על גביה אינו עובר ולא פסול, מנחת חינוך והחביתין מוסיף לכל אחת מהן שמן כמו שיתבאר.

ספר החינוך פרשת ויקרא מצוה קכה שלא ליתן שמן זית במנחת חוטא
(א) שלא ישים הכהן שמן במנחת חוטא עני, שנאמר [ויקרא ה', י"א] לא ישים עליה שמן, ואע"פ שבשאר מנחות
היו נותנין שמן. (ב) ונוהגת בזמן הבית **בזכרי כהונה, כי להם העבודה**. וכהן העובר עליה ונתן שמן במנחה
זו של חוטא עני לוקה.

מנחת חינוך פרשת ויקרא מצוה קכה
(ב) ונוהגת כו' בזכרי כהונה כו' וכהן לוקה. ואח"ז בלבונה כו' ז"ל כל הענין כמו בשמן. **ואיני מבין ול"מ בשום מקום
דלאו זה יהי רק בזכרי כהונה** חדא דהא כבר כו' לעיל דיציקות כשרים בזר ואפי' את"ל דפסולים מה ענין זל"ז
בודאי מי שנותן השמן פוסל ולוקה ולעיל גבי הלאו דלא יבדיל אף שהעבודה בכהנים מכל מקום כתב דנוהג בכל
אדם ומ"ש כאן. ולפ"ד נוהג בכל אישי ישראל ככל הלאוין כנ"פ וע' ר"מ פי"ט דסנהדרין חשיב הלוקין ואינו מזכיר
כהן ז"פ ודברי הרב המחבר צ"ע וגם בפ' נשא גבי מנחת סוטה כתב כן ובאמת לא ידעתי זה וצ"ע.

חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף נט עמוד ב
והנה בספרי משמע דחייב על נתינה לחוד ולא בעינן דוקא הקרבה דאיתא התם [בפרשת נשא פיסקא ח'] מגיד
שאם נתן עליה שמן ולבונה עובר בל"ת וכו' אמרת על שמן יהיה עובר שאין יכול לחזור וללקט על לבונה לא יהיה
עובר שיכול לחזור וללקט ת"ל לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה מגיד שאם נתן עליה שמן ולבונה עובר
בל"ת, ע"כ, והנה אם נימא דלא נתחייב כי אם דוקא על הקטרה א"כ משהקטיר אינו יכול ללקט גם בלבונה, וע"כ
משמע דהחייב הוא על הנתינה לחוד ומשו"ה הו"א דלא מיחייב בנתן לבונה משום דיכול ללקט וצ"ע, ואפשר
דתרתי בעינן הנתינה וההקרבה וכל שמקריב מחוייב גם על הנתינה

ספרא ויקרא - דבורא דחובה פרשה י תחילת פרק יט
(ו) או אינו מדבר אלא בשני כהנים ת"ל עליה, עליה בגופה של מנחה הוא מדבר **אינו מדבר בשני כהנים**.

חפץ חיים על ספרא -
שאינו מדבר אלא בשני כהנים: שלא יתחייבו שני הלאוין עד שיהיו שם ב' כהנים, אחד נותן שמן ואחד לבונה. אבל חד
כהן לא מיחייב אלא חד לאו על שניהם.
בגופה של מנחה: שהקפידה הוא שעל מנחה כזו לא ינתן בה שמן ולא לבונה, לא שנא חד ולא שני תרין.

רמב"ם מצוות לא תעשה, ק"ב
הזהירנו מהשים שמן זית במנחת חוטא. והוא אמרו יתעלה לא ישים עליו שמן. ואם שם לוקה. (ויקרא אל משה,
מעשה הקרבנות פי"ב):

רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק יא
נתן שמן על שיריה **אחר שקמץ**, אינו לוקה ולא פסלה **שהרי הקומץ כשר**.

ספרא ויקרא - דבורא דחובה פרשה י תחילת פרק יט
(ה) ... לא ישים עליה שמן **נותן הוא על שיריה** לא ישים עליה שמן ואם נתן פסל לא יתן עליה לבונה, יכול אם נתן
פסל ת"ל כי חטאת או כי חטאת יכול אפילו נתן עליה שמן תהא כשירה ת"ל היא, ומה ראית להכשיר בלבונה
ולפסול בשמן אחר שריבה הכתוב מיעט, מפני מה אני מכשיר בלבונה שהוא יכול ללקט ופוסל בשמן שאין יכול
ללקטו.
חפץ חיים על ספרא - (ה) **על שיריה**: פי' שירי המנחה הנאכלת לכהנים אם ירצו לתת בה שמן יתנו.